

Kunskapsunderlag

Luleå skärgård 2025

Dokumentinformation			
Dokumentnamn Kunskapsunderlag Luleå skärgård 2025	Dokumenttyp Bilaga	Fastställd -	Giltighetstid Tillsvidare
Dokumentansvarig Samhällsomställningschef	Ärendenummer KLF 2023/1204	Beslutsinstans -	Dokument gäller för Alla nämnder
Syfte Bilaga som beskriver skärgårdens förutsättningar, utmaningar och möjligheter			

Innehållsförteckning

1. Inledning	4
Vad är detta för dokument?	4
Avgränsning och omfattning	6
Dialoger och samråd	8
Förhållande till visionen, planer och andra strategiska styrdokument	9
2. Historia och nuläge	12
3. Skärgårdens natur- och kulturmiljövården	14
4. Friluftslivet i skärgården	18
5. Boende i skärgården	19
6. Näringslivet i skärgården	24
7. Kommunikationer i skärgården	27

1. Inledning

Luleå skärgård är jämfört med andra kustområden lågt exploaterad vilket innebär att det finns stora orörda områden. Orördheten är en exklusivitet för skärgården i ett nationellt och internationellt perspektiv. Samtidigt är skärgården en del av Luleås landsbygd där människor bor och arbetar eller där människor har sitt fritidsboende.

Vad är detta för dokument?

Detta kunskapsunderlag är en beskrivning av skärgårdens förutsättningar, utmaningar och möjligheter. Dokumentet kan fungera som ett kunskapsstöd för nämnder, förvaltningar och kommunala bolag.

Kunskapsunderlaget ligger till grund för **Plan för Luleå skärgård 2035**.

Foto, motsvarande sida: Anders Johansson

Avgränsning och omfattning

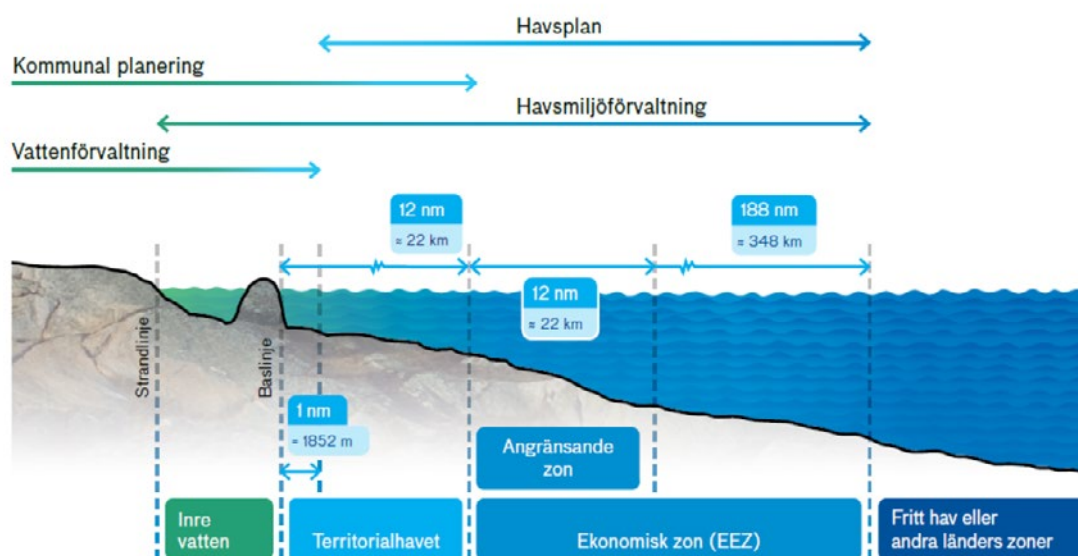
Kommunens havsområde sträcker sig ut till den ekonomiska zonen. Gränsen går ungefär 22 km utanför de yttersta öarna. De statliga havsplanerna omfattar Sveriges ekonomiska zon och svenskt territorialhav från en nautisk mil (1 852 m) utanför den svenska baslinjen. Kommunens planeringsansvar är inre vatten och del av territorialhavet.

Plan för Luleå skärgård har avgränsats till områden utanför fastlandet, det vill säga öar utan landfast förbindelse. Särskilt fokus för planen ligger på de områden där Luleå kommun har någon form av verksamhet samt de öar som turbotrafiken angör. Turbotrafiken angör i dagsläget Klubbviken (Sandön), Junkön, Kluntarna, Småskär, Hindersön och Brändöskär.

Detta kunskapsunderlag beskriver fem områden:

- Natur- och kulturmiljöer
- Friluftsliv
- Boende
- Näringsliv
- Kommunikationer

Den huvudsakliga porten till skärgården är Norra hamn och Södra hamn i Centrum. Dessa har en viktig funktion för skärgården och dess tillgänglighet. Markanvändning, riktlinjer och rekommendationer hanteras i Program till Vision Luleå 2040.

Bilden redovisar olika begrepp, gränser och planeringsansvar.
(Källa: Havs- och vattenmyndigheten, 2023)

Dialoger och samråd

Dialoger med kommunmedborgare och med olika intresseorganisationer har givit underlag till inriktning och avgränsning. Under skärgårdsdagen den 17 juni 2017 fick medborgare tillfälle att möta kommunstyrelseledamöter och ge sin syn på vilka skärgårdsfrågor som är viktiga. Dialogen fokuserade på fyra olika teman; kommunikationer: skärgårdstrafiken, farleder, hamnar, muddring; boende: fritidsboende, gästboende, fast boende, vatten och avlopp, avfall; näringsliv: besöksnäring, chartertrafik, skotersafari, fiske; samt natur och kultur: naturreservat, kulturmiljöer, besöksmål.

Under 2017 och 2018 genomfördes totalt nio brukardialoger med kommunens olika förvaltningar, med näringsliv och intresseföreningar. Alla dialoger finns dokumenterade och det som kommit fram har beaktats och legat till grund för det arbete som lett fram till Plan för Luleå skärgård.

Kommunikationer är den fråga som berörts av de flesta. Främst turbåtstrafiken men även hamnar, bryggor, muddring av farleder, vägar och skoterleder har varit viktiga frågor i dialogerna. Förutom kommunikationer har förutsättningarna för besöksnäringen med boende, aktiviteter och marknadsföring lyfts. Samtidigt har det framkommit att kommunens satsningar i skärgården är mycket uppskattade och många anser att det viktigaste är att vidmakthålla dessa framför att göra nya satsningar.

Samråd om en version av skärgårdsplan, *Plan för skärgårdsutveckling*, har skett under tiden 6 november till och med den 19 december 2023. Under samrådstiden inkom 18 skriftliga yttranden. Dessa synpunkter är sammanställda i en samrådsredogörelse, en bilaga till Plan för Luleå skärgård.

Efter samråd har omtag gjorts av planens omfattning. Information har delgetts Landsbygdsrådet och Skärgårdsföreningen vid möten i maj och juni 2025.

Dialoger har också förts med företrädare för Sirges och Jåhåskaska samebyar i samband med framtagande av ny översiktsplan (2019). Sametinget har yttrat sig skriftligt under samrådet till Program till Vision Luleå 2040. Plan för Luleå skärgård föreslår inga förändringar i den fysiska mark- och vattenanvändningen och berör heller inte mark- och vattenanvändning, varför ytterligare konsultation inte bedömts som nödvändig.

Bottenvikens skärgård 2021–2030

Bottenvikens skärgård kommunsamverkan är ett samarbete som sträcker sig över såväl kommun- som länsgränser. Samarbetet omfattar kommunerna Haparanda, Kalix, Luleå, Piteå och Skellefteå och inleddes 2006 på initiativ av Länsstyrelsen i Norrbotten. Grundläggande för arbetet är en gemensam syn på kust och skärgård som en viktig resurs för kommunernas utveckling och attraktivitet och att det kan åstadkommas med samarbete.

Det samlade arbetet har lett fram till en gemensamt formulerad vision om att långsiktigt skapa en tillgänglig och attraktiv kust och skärgård som utvecklas och nyttjas långsiktigt hållbart utifrån dess unika natur- och kulturvärden. Utifrån visionen har tre fokusområden identifierats, se figur nedan.

Genom samverkan och gemensamma utgångspunkter och mål strävar kommunerna efter att:

- utveckla en sammanhållen kust och skärgård som ger möjlighet till välmående, ett rikt friluftsliv och unika upplevelser för såväl boende i kommunerna som besökare från andra delar av landet och övriga världen,
- kunna samordna och växla upp gemensamma kommunala resurser och på så sätt rationalisera utvecklingen av Bottenvikens kust och skärgård,
- möjliggöra en hållbar utveckling som, utifrån områdets unika natur- och kulturvärden och klimatförhållanden, kan nyttjas och avnjutas året om,
- skapa förutsättningar för en positiv utveckling för de entreprenörer inom besöksnäringen som har kust och skärgård som bas för sin verksamhet,
- bidra till att de mål som satts upp i kommunala och regionala utvecklingsstrategier kan nås samt
- främja en utveckling som präglas av ekologisk, ekonomisk och social hållbarhet och bidra till att uppfylla mål som satts upp inom Agenda 2030.

Bottenvikens skärgård kommunsamverkan har idag en effektiv kommunikation och ett bra samarbete. Det finns en gemensam samordnare som spelar en nyckelroll i att se till att alla kommuner arbetar mot samma mål och att de resurser som finns används på bästa sätt.

Illustration över Bottenvikens skärgård kommunsamverkan 2021–2030 vision och fokusområden.

Strategin för kommunsamverkan, Bottenvikens skärgård 2021–2030, Kommunsamverkan för sig som bor, besöker och verkar i kust och skärgård.

www.bottenvikensskargard.se

Andra relaterade planer

VA-PLAN 2040 **KOMMUNAL PLAN**

Ny VA-plan hanterar skärgården och ger generella riktlinjer för enskild VA-försörjning i skärgården. Planen omfattas av två riktlinjer, att torra toalettlösningar ska eftersträvas som möjliggör kretslopp utan risk för förorening av vatten samt att hantering av slam från befintliga slamavskiljare på sikt ska kretsloppsanpassas. Planen lyfter även att det ska utredas lämplig och långsiktigt hållbar slamhantering för befintliga slamlådor på Sandön, Storbrändön, Junkön och Hindersön (se dokument Plan för enskilt vatten och avlopp, VA-plan 2040).

PLAN FÖR SERVICE PÅ LANDSBYGDEN **KOMMUNAL PLAN**

Det pågår ett arbete med att ta fram en plan för service på landsbygden. En kartläggning av tillgången på service visar tydligt att förutsättningarna mellan landsbygderna och skärgården skiljer sig väldigt mycket åt, då landfast förbindelse saknas i skärgården.

Med utgångspunkt att det ska vara möjligt att bo, verka och utvecklas på landsbygderna är en bibehållen och utvecklad service en strategiskt viktig fråga. Planen är ett övergripande styrdokument som beskriver Luleå kommuns viljeriktning i landsbygdsfrågor. Arbetet lägger också grunden för en gemensam målbild och samsyn för hur kommunen ska jobba för levande och hållbara landsbygder. Planen fokuserar på fem prioriterade utvecklingsområden: Bostadsförsörjning och byggande; Infrastruktur; Offentlig service; Arbeta och Näringsliv samt Lokalt engagemang och delaktighet.

HAVSPLANEN FÖR BOTTNISKA VIKEN **STATLIG PLAN**

En havsplan ger vägledning om användning för de områden som omfattas av havsplanen. Vägledningen används av myndigheter, kommuner och regioner vid planläggning och prövning av anspråk på användning inom havsplaneområdet. Näringsidkare inom havsrelaterade verksamheter och andra berörda har nytta av havsplanerna för ökad förutsägbarhet.

Havs- och vattenmyndigheten (HaV) har fått i uppdrag av regeringen om nya och ändrade områden för energiutvinning i havsplaner för Bottniska viken, Östersjön och Västerhavet. Målsättningen är att möjliggöra för ytterligare 90 terawattimmar elproduktion till havs. De ändrade områdena för elproduktion omfattar vattenområden i territorialhavet och den ekonomiska zonen. (se figur på sid 6).

2. Historia och nuläge

Luleå skärgård började resa sig ur havet för 2000–3000 år sedan. De första människor som sökte sin näring här var utpräglade säljägare, med tiden i kombination med fiske. I skrift omnämns Luleå skärgård första gångerna i början av 1400-talet men lämningar efter människor är långt äldre. På Kluntarna finns rester från tillfälliga bostäder från 1000 år tillbaka i tiden och stenlabyrinter från 13- eller 1400-talet.

Bönder både på fastlandet och öar anlade fiskelägen långt ute i skärgården. Lämningar finns efter äldre fiskelägen med båtlänningar, gistgårdar (ställning som användes för att torka nät), tomtningar (enklare byggnad med stenvallar kring ytor som röjts på sten) och labyrinter (stenformationer byggda av fiskare i önskan om en god fångst).

Under 1700-talet restes kapell på Småskär, Brändöskär och Rödkallen för att de som bodde på öarna inte skulle behöva ro in till fastlandet för att gå till kyrkan. Kapellen var inte enbart till för gudstjänster utan fungerade även som sjömärken och utsiktsplatser. I mitten av 1800-talet krävde den ökade sjöfarten fyrar i skärgården. År 1871 stod Rödkallens fyr klar. Redan 100 år dessförinnan hade Tjuvholmssundet rensats för att klara sjöfarten.

Sågverksindustrin blomstrade i slutet av 1800-talet och i början av 1900-talet. Sågverk startades både på Altappen och på Stensborg. På Altappen bodde det uppemot 800 människor vid sekelskiftet mellan 1800- och 1900-talet. Både på Altappen och Stensborg fanns valsverk som drevs med resterna från sågverken. Anläggningarna och bostäderna på Altappen brann ned 1908 och verksamheten byggdes inte upp igen. På Stensborg drevs sågverket till mitten av 1920-talet. Lokalerna utsattes för vandalisering och revs 1962.

Under ett par år bröts järnmalm i Carlsgruvan på Hindersön. Malmen skeppades till en masugn i Töre. Gruvverksamhet fanns även på Kallaxön där det mellan 1905 och 1938 bröts fältspat för porslinstillverkning. Från Laxön skeppades fältspat från gruvor kring Mjöfjärden.

Medan en stor del av jordbruket samt samtliga gruvor och sågar är borta är fisket fortfarande idag en viktig näring med yrkesfiskare boende på fem öar. Fisken levereras till staden där merparten vidareförädlas av företaget men även av fiskarna själva. Fisket bidrar starkt till att levandehålla skärgården och en gammal kultur.

Den fasta befolkningen varierar mellan 120 och 130 personer fördelat på ett tiotal öar. Medelåldern är relativt hög. De viktigaste näringarna för de fast boende som är yrkesverksamma är fiske, skogsbruk, turism och jordbruk.

En förutsättning för den tillväxt och omställning som nu sker inom gruv- och stålindustrin i norr, är utvecklingen av Luleå Hamn med stärkt godskapacitet. Exempelvis projekt Malmporten innebär att Luleås farleder kommer att breddas och fördjupas, samtidigt som en ny djuphamn anläggs. Projektet bidrar till en hamn med stärkt godskapacitet och tillgänglighet, och en sjöfart med effektivare transporter och minskad miljöpåverkan. Effektivare sjötransporter stärker näringslivets konkurrenskraft och möjliggör tillväxt och nya industrisatsningar, vilket bidrar till samhällsutvecklingen i stort.

Foto: Viveka Österman

3. Skärgårdens natur- och kulturmiljövården

Bottenviken, som i söder gränsar till Norra Kvarken, är med ett medeldjup på 40 meter ett grunt hav med en liten vattenvolym. De stora älvorna som rinner ut i havet medför ett stort tillskott av älvvatten vilket gör att vattnet blir bräckt, salthalten är endast 0,2–0,4 ‰. Vattenståndet varierar ända upp till tre meter över året beroende på vind, lufttryck och tillförsel från älvar. Det kalla klimatet och den låga salthalten gör att hela Bottenviken är istäckt under vintern (100–190 dagar).

Bottenviken är ett artfattigt havsområde med en mix av sötvattensarter och marina arter som klarar av detta bräckta vatten. Havet är också näringsfattigt med fosfor som det begränsande ämnet för planktonproduktionen. Bottenviken har en fiskfauna som är en blandning av söt- och saltvattensarter. Siklöja, sik, lax, havsöring, harr och abborre är vanliga fiskarter.

Vattenkvaliteten är god i de flesta kustvattenförekomster om man bortser ifrån kvicksilver och dioxin samt bromerad difenyleter som finns i för höga halter i Sveriges alla vatten. Bottenområdet består av mjukbotten (lera, dy) och sandbotten med inslag av hård botten (block, sten).

Skärgårdens unika landskap

Luleås skärgård har cirka 1 300 öar, kobbar och skär. Tillsammans har öarna en strandsträcka på cirka 100 mil jämfört med fastlandets kuststräcka på 40 mil. Luleå kommuns största naturvården finns i skärgården då delar av den mest opåverkade och därmed mest skyddsvärda naturen finns här. Särskilt skyddsvärd natur finns i ytter-skärgårdens öar med bland annat Sandgrynnorna, Kluntarna och Brändöskär. Skärgårdslandskapet innehåller både skogs- och odlingslandskap med flera skärgårdsspecifika naturmiljöer i den mångformiga och mosaikartade naturen. En kombination av faktorer ger unika förutsättningarna för skärgårdens natur; såsom den flacka topografin, de flikiga och variabla strandzonerna, den snabba landhöjningen, låga salthalten, de stora vattenståndsfluktuationerna och isskavningen av strandzoner. Skärgårdens landskap är en mycket dynamisk miljö, ständigt under omformning genom naturliga processer vilket ger utrymme för mångfald. I havsområdet har övergångsområden

med grunda bottnar, vikar och strandzoner som störst betydelse för mångfalden av växter och djur.

Skogslandskapet

Flertalet av de skogsklädda öarna i skärgården har påverkats av skogsbruk i olika grad. Några av dem är helt avverkade i sen tid medan andra endast berörts av skonsammare plockhuggningar. I Norrbottens skärgård finns inga speciella regler för skogsbruket utan samma principer som på fastlandet gäller. Här finns ändå fortfarande hela öar som inte är nämnvärt påverkade av skogsbruk. Skogen i skärgården har ofta stort lövinslag och även om den är jämförelsevis ung ur ekologisk synvinkel finner man här ett stort antal rödlistade naturskogsarter. I princip all skog som avverkas i dag kan betecknas som naturskog med höga naturvärden.

Jordbrukslandskapet

I Luleås skärgård finns jordbruksmiljöer som har präglats av ett småskaligt jordbruk och fiske under många generationer, dessa miljöer finns idag främst på Hindersön och Sandön. Odlingslandskapet på Hindersön är väl bevarat och unikt.

Kulturhistoriska lämningar och miljöer finns i skärgården i form av fiskelägen, fyrplatser, kuströsen, sjömärken, labyrinter med mera. I stort sett alla öar har någon form av etablering, i större eller mindre utsträckning.

Det finns ett antal välbevarade fartyglämningar med höga kulturhistoriska värden i havet, närmare kunskap om dem är bristfällig.

Foto: Alf-Arne Harjo

Skyddade områden

Övärlden utanför Luleälvens mynning, Brändöskär samt odlingslandskapet på Hindersön är riksintressen för naturvård. På Hindersön, Småskär och Rödkallen finns även områden av riksintresse för kulturmiljö. Natura 2000-områden är också riksintressen. Rånefjärden, Möröfjärden och Marakallen är vattenområden som är Natura 2000-områden, liksom flertalet av naturreservaten på öarna.

I skärgården finns 27 naturreservat och ett flertal biotopskyddsområden med en sammanlagd landyta av cirka 2 530 hektar, vilket motsvarar ca 13 % av ytan. Flertalet reservat ligger i ytterskärgården. Det finns även några djur- och växtskyddsområden med landstigningsförbud under viss tid av året. 2017 bildades reservatet Kallfjärden, på gränsen mot Piteå kommun, som är det första marina naturreservatet i kommunen. Länsstyrelsen har flera pågående reservatsbildningar på bl a Sandön. Planering pågår även för kommunala naturreservat på Altappen, Småskär och Degerö-Börstskär. De kommunala reservaten ska tillgodose ett långsiktigt bevarande av unika natur- och kulturmiljövärden i skärgården samtidigt som de säkerställer allmänhetens tillgänglighet och nyttjande av områdena för rekreation och friluftsliv. Kommunala anläggningar för friluftslivets ändamål kan integreras i områden där så är lämpligt med avseende på bevarandevärdena. Anläggningar stärker allmänhetens möjligheter att ta del av natur- och kulturmiljöerna.

Foto: Alf-Anne Harjo

Skärgårdsbebyggelse

Fiske i kombination med jordbruk och skogsbruk har historiskt varit grunden för livet i skärgården. Det har också satt sin prägel på bebyggelsen som alltid har varit och är knuten till stränder och vikar. Den långa traditionen av fiske i Luleå skärgård har stor betydelse för den kulturella upplevelsen av skärgården. Det finns idag bofasta yrkesfiskare kvar på ett fåtal öar. Många fiskestugor och sjöbodar används istället för fritidsboende och fritidsändamål. Den ursprungliga bebyggelsen har ofta förtätats med nyare bebyggelse. Det finns idag en viss efterfrågan på ytterligare förtätning och komplettering av befintliga fritidshusområden. Samtidigt är stugägare många gånger ovilliga att lägga resurser på underhåll av byggnader som man idag inte ser något bruksvärde i. Det gäller särskilt sjöbodar och andra ekonomibygnader.

Önskemål finns att kunna inreda sjöbodar och båthus för till exempel gästboende och bastu. Det kan bli problematiskt ur ett kulturhistoriskt perspektiv eftersom ändrad användning som regel medför viss ändring /förvanskning av fasader. Det kan också vara problematiskt utifrån gällande strandskyddsbestämmelser. Å andra sidan förfaller sjöbodar och bryggor bortom räddning vilket också är ett problem, i synnerhet ur ett kulturhistoriskt perspektiv. Här behöver kommunen tillsammans med andra myndigheter, föreningar och boende hitta sätt att få till en långsiktig hållbar skötsel och användning för dessa byggnader och anläggningar.

Bebyggelsen i skärgården varierar i sin utformning och användning. En del miljöer har en tydlig fiskelägekaraktär med en pittoresk småskalig bebyggelse och en gemensam utformning som berättar något av vår historia. Utmaningen är att när behov av ny bebyggelse uppstår och markanvändningen förändras kan begränsningar hämma både utveckling och skötsel av bebyggelsemiljöernas värden. Det är en svår balansgång att å ena sidan tillåta åtgärder som kan bidra till en levande miljö och å andra sidan slå vakt om befintliga värden, där det ibland saknas incitament för att investera i underhåll.

Foto: Helena Holm

Foto: Viveka Österman

4. Friluftslivet i skärgården

Luleå är en av Sveriges fritidsbåttätaste kommuner och det rörliga friluftslivet är mycket stort i Luleå skärgård. Skärgården har länge varit ett viktigt område för rekreation i olika former för kommunens invånare och även för besökare utan egen båt. Befintliga anläggningar är viktiga både för friluftsliv och besöksnäringen. Kommunen sköter om bryggor, grillplatser, toaletter, bastur, skyltning vid anläggningar och vandringsleder på många öar.

Behov finns av underhåll på befintliga anläggningar och det finns även önskemål om en utökning med fler bryggor, torrtoaletter och sophämtning. Behov finns även av skyltning och information för att minimera skador som nedskräpning och terrängkörning i den sköra naturen. Särskilt i de mest välbesökta naturområdena.

Den befintliga service som finns är viktig för skärgården. Förutom natur- och kulturupplevelser bidrar utbudet av service till en levande och attraktiv skärgård. Möjligheter till gästboende, ett utbud av serveringar och möjlighet att göra vissa inköp bidrar till en attraktiv skärgårdsupplevelse. Klubbviken i den inre skärgården, Junkön i den södra och Hindersön i den norra skärgården bidrar i nuläget i hög grad till serviceutbudet som finns i skärgården. Nya etableringar och verksamheter bör i första hand ske genom privata initiativ, kommunens roll bör främst vara att skapa förutsättningar för det.

Kommunen har idagsläget 13 stugor för uthyrning, tre på Kluntarna, tre på Junkön, fem på Brändöskär och två på Småskär, totalt 60 bäddar. I skärgården finns det få iordningsställda tältplatser trots att tältare besöker många öar. Ett bra tältboende behöver tillgång till torrtoalett, eldstad och hämtning av avfall. Dessa faciliteter minskar nedskräpning i samband med övernattnig. Idag finns iordningsställda tältplatser på Kluntarna och Sandön. De öar som angörs av turboatrafiken har goda förutsättningar för nya iordningsställda tältplatser.

Foto: Viveka Österman

5. Boende i skärgården

Antalet personer som bor i skärgården året runt skiftar något men är drygt 100 personer fördelade på ett tiotal öar. Sandön och Hindersön har flest antal fast boende. Könsfördelningen är ojämn, dubbelt så många män som kvinnor bor i skärgården och hälften är över 65 år.

Det finns en stark koppling mellan dem som bor i skärgården och skärgårdens näringar. Samspelet mellan dessa är en viktig förutsättning för att de som bor och verkar i skärgården fortsättningsvis ska kunna göra det.

Avsaknaden av goda förbindelser mellan fastland och öar innebär att det är en utmaning att upprätthålla behovet av service till boende året runt, som till exempel kommunikationer, avlopps- och avfallshantering, skolskjuts, omsorg och dagligvaror. Detta innebär att det är svårt för kommunen att planera för en befolkningsökning i skärgården.

Det finns cirka 1 000 fritidshus i skärgården. Det är få nya fritidshus som byggs på öarna. Skärgårdens känsliga naturvärden och opåverkade stränder innebär att det finns anledning att ha en högre restriktivitet mot byggande i strandnära lägen på öar i skärgården jämfört med andra strandnära lägen, som till exempel längs med kustlandet, älvdalarna och landsbygdens dalgångar.

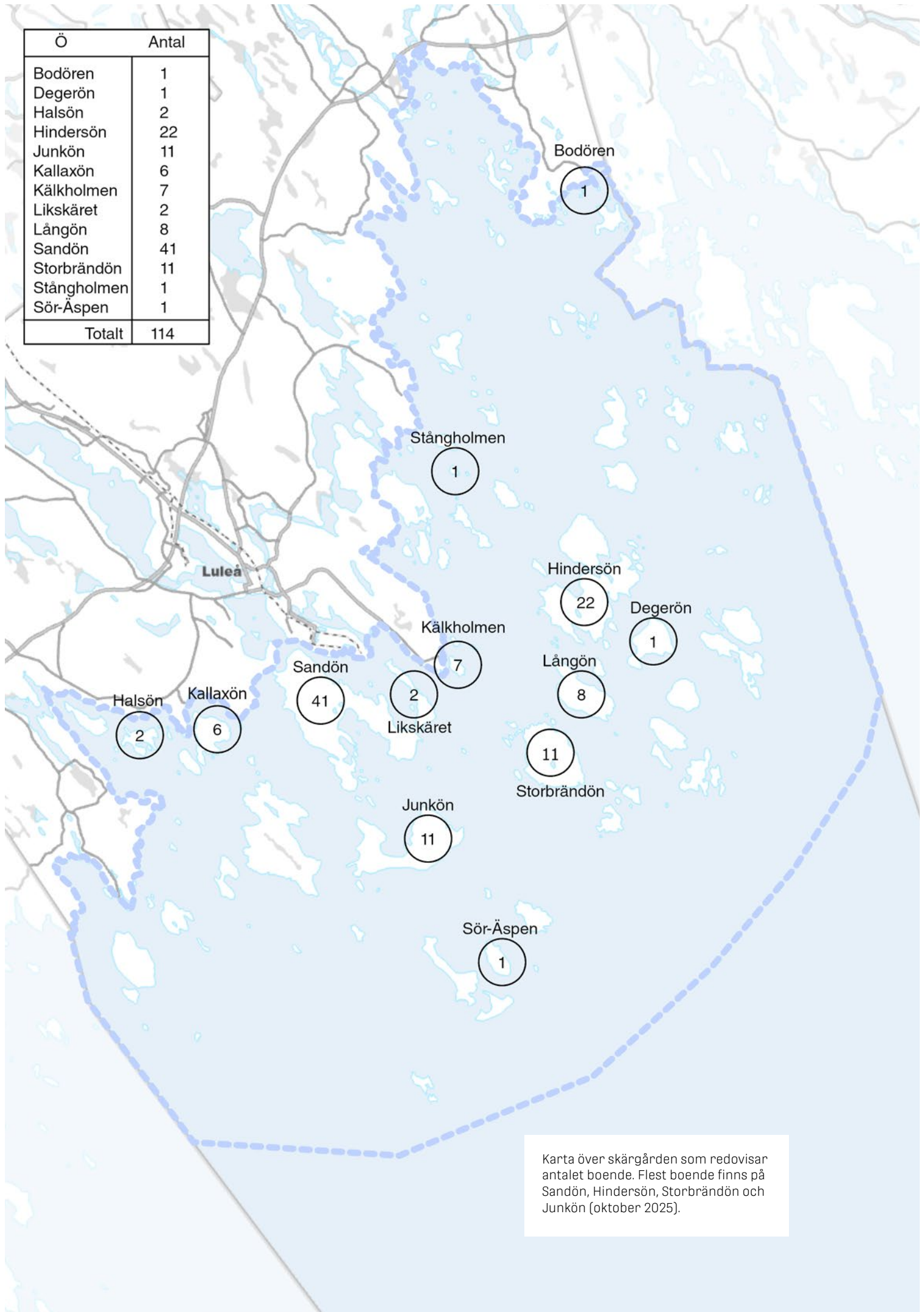
I nuläget saknas generellt tillräckliga planeringsunderlag för skärgårdsområdet som behövs vid bygglovsprövning och i den fysiska planeringen, det vill säga det som avser mark- och vattenanvändning.

Vatten och avlopp samt avfall

För att fler människor ska kunna vistas i skärgården krävs en hållbar försörjning av vatten, avlopp och slamhantering. Olika krav på lösningar ställs för turistanläggningar, för fast boende, fritidsboende samt för besökare med egen båt och besökare som vill tälta.

Lösningar för vatten och avlopp ska anpassas efter anläggningars storlek. För större besöksanläggningar eller bebyggelseområden kan den bästa lösningen vara ett minireningsverk med lokalt omhändertagande av slam. Besöksanläggningar bör ha avloppslösningar som är anpassade lokalt utifrån miljömässiga och sanitära krav. Vid enstaka fritidshusbebyggelse bedöms torrtoaletter vara en tillräckligt god lösning.

Ö	Antal
Bodören	1
Degerön	1
Halsön	2
Hindersön	22
Junkön	11
Kallaxön	6
Kälkholmen	7
Likskäret	2
Långön	8
Sandön	41
Storbrändön	11
Stångholmen	1
Sör-Äspen	1
Totalt	114

Karta över skärgården som redovisar antalet boende. Flest boende finns på Sandön, Hindersön, Storbrändön och Junkön (oktober 2025).

För att ge bra service och minska nedskräpningen bör det finnas torrtoaletter vid besöksmål på öar och platser där det i övrigt finns en brygga, grillplats och bastu samt vid hamnar där turbotrafiken angör och där det finns gästhamn för fritidsbåtar. Där det finns risk för förorening av vattentäkt eller recipient krävs tunna eller annat omhändertagande som inte ger något utsläpp.

Kommunen genom Lumire ansvarar för tömning och omhändertagande av slam på fyra öar; Sandön, Junkön, Storbrändön och Hindersön. Slammet omhändertas lokalt på respektive ö i en så kallad slamlåda där det avvattnas, frystorkas och hygieniseras under en till två vintrar för att därefter grävas upp för att frystorkas och hygieniseras ytterligare en vinter på anvisad plats. Därefter borttransporteras slammet till annan plats. Till segelsällskapets anläggning på Likskär transporteras en slambil ut på pråm. Befintlig hantering av omhändertagande av slam på de fyra öarna bedöms vara den mest hållbara lösningen så länge avsättning för det behandlade slammet finns. I nuläget finns ett visst utrymme i befintliga anläggningar och enstaka ny bebyggelse med behov av slamtömning bör kunna tillåtas.

Kommunen ansvarar för insamling av avfall från kommunala fritidsanläggningar och det rörliga friluftslivet i skärgården. Sortering sker endast i mindre omfattning. Boende i skärgården lämnar sitt kärlavfall vid gemensamma uppsamlingsplatser på fastlandet som sedan kommunen (Lumire) ansvarar för. Dessa är på Hindersö-stallarna och Tjuvholmssundet.

Föreskrifter för avfall och avfallshämtning finns för fritidsbåtshamnar på fastlandet. Dessa kan läsas på kommunens hemsida om återvinning, renhållning och avfall.

Landsbygdsutveckling i strandnära läge (LIS) är ett första steg för att pröva lämpligheten att bygga strandnära.

Utpekade LIS-områden finns på Hindersön och Sandön (Klubbviken).

Bedömning av lämpliga platser för ny bebyggelse:

I Riktlinjer, *Bedömning av områden för landsbygdsutveckling i strandnära lägen* finns motiv som kan vara till vägledning vid prövning i plan, - förhandsbesked och bygglovsärenden för att bedöma platsens lämplighet. Motiven kan alltså användas utan att ett visst område är utpekade LIS i gällande översiktsplan, Program till Vision Luleå 2040.

Torrtoalett

Torrtoalett är ett samlingsnamn för alla typer av torra toalettlösningar, som förbränningstolett, frystoalett, biologisk toalett/mulltoa eller tätt kräl där latrin samlas upp och lämnas till kommunen för omhändertagande.

Projektet Fulltäckning

Parter i projektet Fulltäckning är Luleå tekniska universitet, Luleå kommun, Trafikverket, Radio Innovation, Luleå Skärgårdsförening, Småskärens Intresseförening och MW Cyber, en del av totalförsvarsbolaget MW Group.

Andra aktörer som är involverade i uppförandet av samhällsmasten på Storbrändön: Markägare, Storbrändöns Hamn- och Vägförening, Scanmast och Telia Towers.

Samhällsmaster

En samhällsmast är ett exempel på offentligt-privat samarbete där kommunen bygger masten och kommunikationsföretag hyr in sig med egen kommunikationsutrustning.

Mobiltäckning och bredband

Fungerande digital kommunikation är viktig för bofasta, stugägare och inte minst för besöksnäringen. Det är en viktig säkerhetsfråga för alla som vistas ute i skärgården.

I den yttre skärgården har bofasta, stugägare och besöksnäringen påtalat kapacitetsproblem och bristen på fungerande telefoni. För att möjliggöra bättre mobiltäckning och högre kapacitet i yttre skärgården har det inom projektet Fulltäckning etablerats en så kallat samhällsmast på Storbrändön.

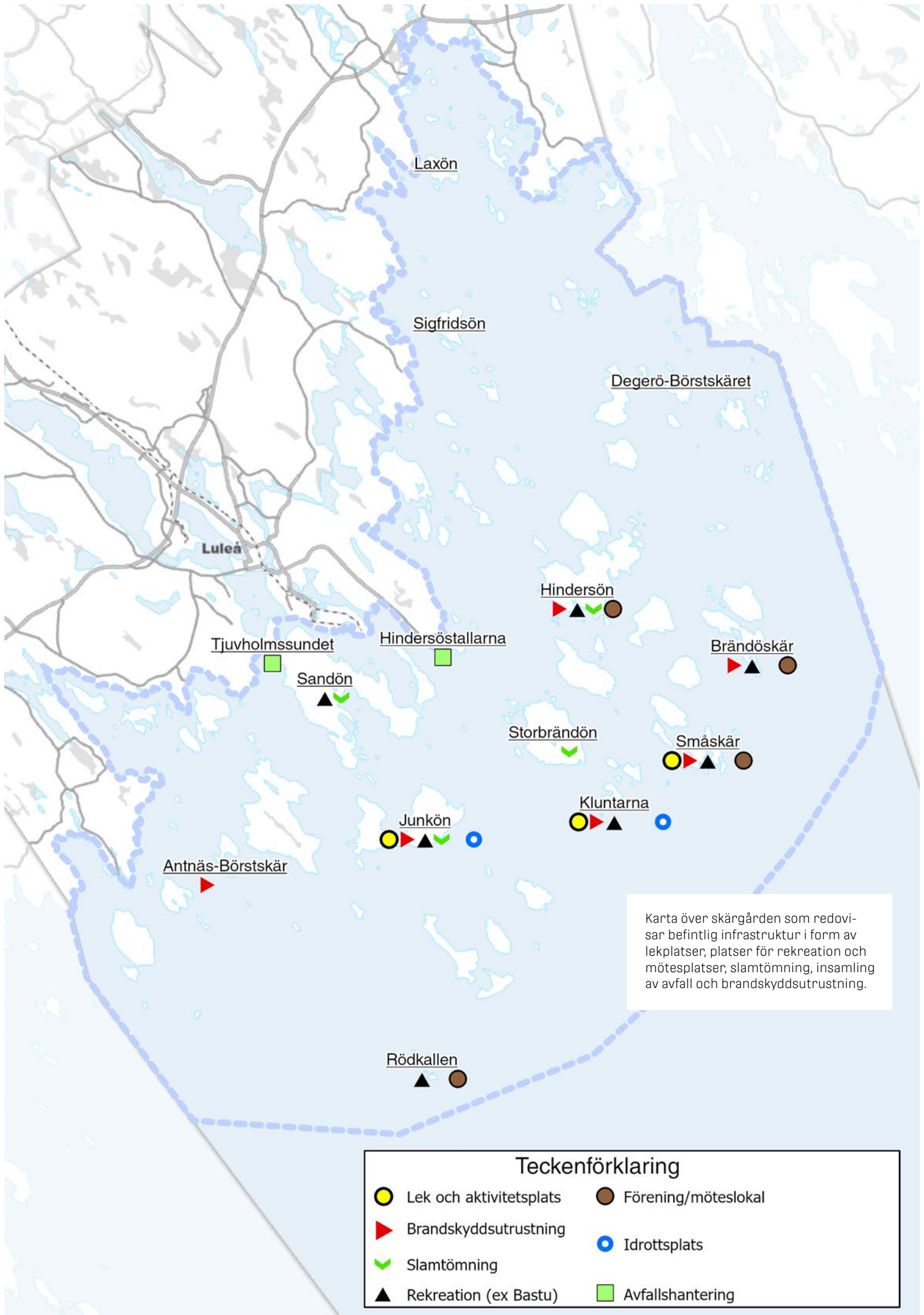
Samhällsmasten möjliggör att mobiloperatörer kan dela på mastinfrastrukturen och kan inplacera sin utrustning i masten för att möjliggöra bättre mobiltäckning och högre kapacitet även inom områden där det inte sker någon kommersiell utbyggnad av mobilnät. Samhällsmasten förvaltas i nuläget i privat regi.

Brandskyddsutrustning

Brandskyddsutrustning av enkel standard behöver finnas på öar med fastboende. Med enkel standard avses exempelvis vagn med pump och tank samt slang. Denna lösning är beroende av ideellt arbete. På detta vis kan privatpersoner påbörja räddningsinsatser innan Räddningstjänsten är på plats.

Mötesplatser

Lekplatser eller iordningsställda aktivitetsytor utomhus samt mötesplatser inomhus finns på vissa öar i skärgården. För att synliggöra vad som finns har dessa kartlagts och kartläggningen kan utgöra ett underlag för vidare utveckling i dialog med föreningsliv, boende, näringsliv och andra aktörer.

Karta över skärgården som redovisar befintlig infrastruktur i form av lekplatser, platser för rekreation och mötesplatser, slamtömning, insamling av avfall och brandskyddsutrustning.

Teckenförklaring	
	Lek och aktivitetsplats
	Brandskyddsutrustning
	Slamtömning
	Rekreation (ex Bastu)
	Förening/möteslokal
	Idrottsplats
	Avfallshantering

Foto: Jennie Pettersson

6. Näringslivet i skärgården

Fisket

Fisket är fortfarande idag en viktig näring med yrkesfiskare boende på fem öar, vilket i hög grad bidrar till en levande skärgård. Fisk levereras till fastlandet där större delen vidareförädlas och säljs av förädlingsföretag eller av yrkesfiskarna själva.

Det finns behov av nya undersökningar av fiskebeståndens innehåll av miljögifter för att förbättra möjligheten till försäljning och konsumtion av fler arter än strömming, exempelvis lax, sik, siklöja, abborre och gädda. Det är viktigt att fisket sker på ett balanserat sätt och att havets ekosystem bevaras. Ett välmående och levande ekosystem i havet innebär en ökad tillgång på fisk vilket gynnar fiskenäringen.

Den långa traditionen av fiske i Luleå skärgård är av stor betydelse för den kulturella upplevelsen av skärgården och för besöksnäringen som ett rekreationsvärde. Fisket utgör en del av det kulturarv som vittnar om hur kusten och skärgården har formats över tid.

Jordbruk och skogsbruk

På Hindersön bedrevs tidigare det enda aktiva jordbruket i skärgårdsmiljö med mjölkproduktion norr om Stockholms skärgård. Hindersöns odlingslandskap är väl bevarat och unikt. Delar av Sandön och Junkön är också präglade av jordbruket.

Skogsbruk bedrivs på ett femtontal öar, kanske fler. Skogen är en viktig näring för många som bedriver fiske eller jordbruk.

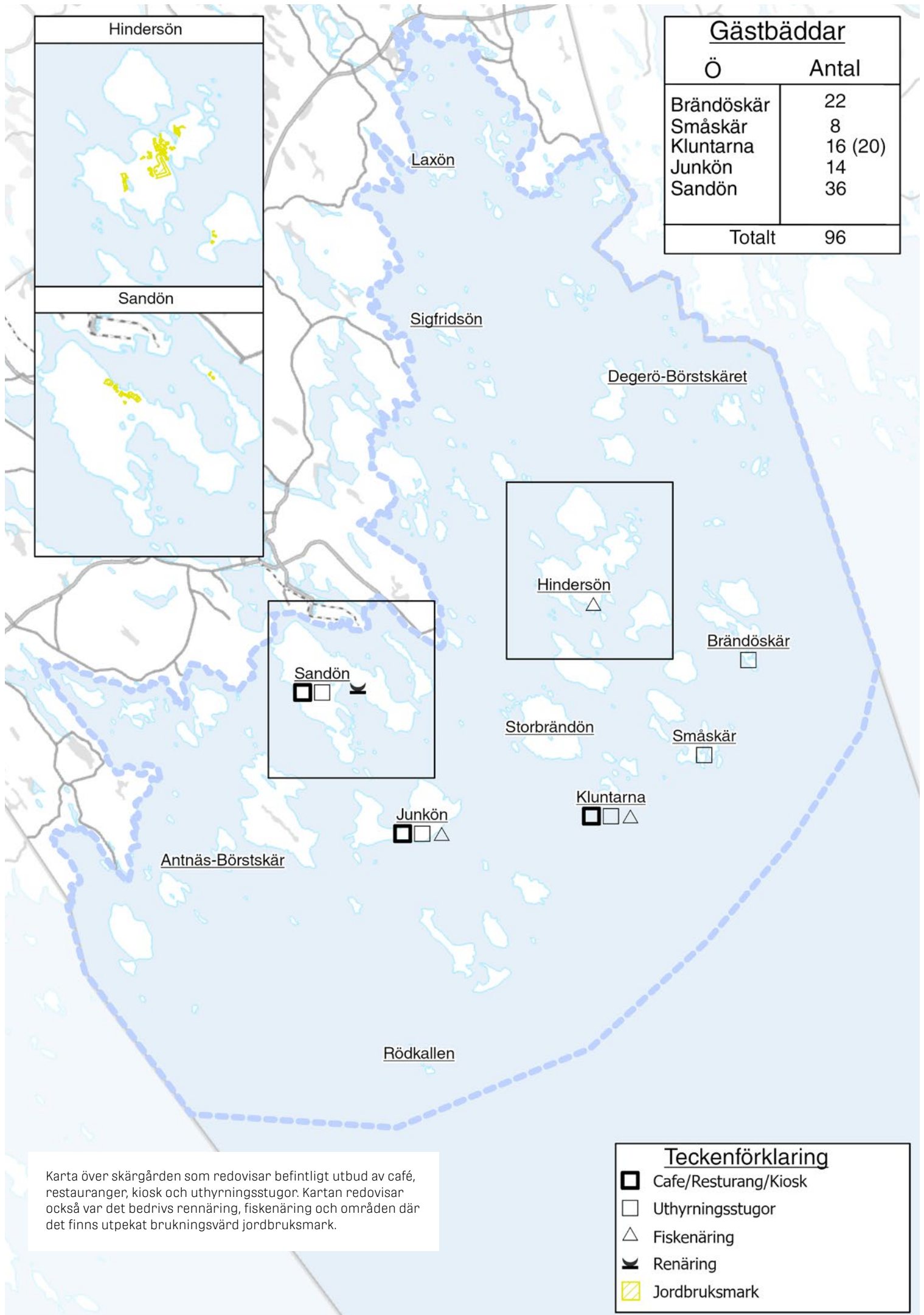
Besöksnäring

Det finns drygt 130 gästbäddar fördelade på främst Sandön, Hindersön, Kluntarna, Brändöskär, Småskär och Junkön. Större besöksanläggningar finns vid Klubbvikens havsbad, på Hindersön och på Junkön. Klubbviken på Sandön har restaurang och uthyrningsstugor med 46 gästbäddar som är i privat ägo. Jopikgården har sålts av kommunen och är numera också i privat ägo. Hindersöns hembygdsförening hyr ut lärarbostaden i gamla skolan. På Junkön finns sommartid mindre caféverksamhet och uthyrningsstugor i kommunal regi samt ett skärgårdsmuseum.

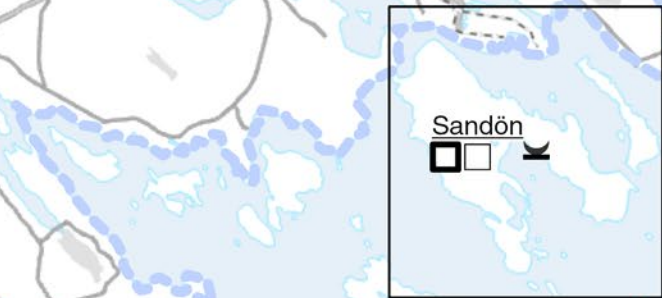
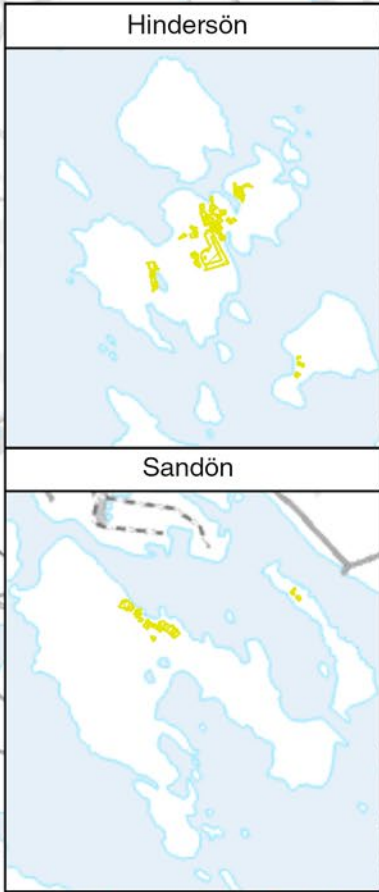
Det finns en utvecklingspotential inom besöksnäringen där goda kommunikationer är en viktig förutsättning. Sommarsäsongen är dock sårbar då antalet besökare är beroende av rådande väderlek. Sårbarheten påverkar också intresset av att bedriva serviceinriktade verksamheter i skärgården.

Foto: Anders Johansson

Gästbäddar	
Ö	Antal
Brändöskär	22
Småskär	8
Kluntarna	16 (20)
Junkön	14
Sandön	36
Totalt	96

Karta över skärgården som redovisar befintligt utbud av café, restauranger, kiosk och uthyrningsstugor. Kartan redovisar också var det bedrivs rennärning, fiskenäring och områden där det finns utpekad brukningsvärd jordbruksmark.

Teckenförklaring	
	Cafe/Resturang/Kiosk
	Uthyrningsstugor
	Fiskenärning
	Renärning
	Jordbruksmark

Foto: Viveka Österman

7. Kommunikationer i skärgården

Turbåtstrafiken har stor betydelse för de som bor i, och besöker, Luleå. Den är även viktig för att boende utan egen båt ska kunna ta turbåten till sina bostäder och sommarstugor. Skärgården trafikeras under sommaren och i begränsad omfattning under hösten. Turbåtarna angör idag Klubbviken på Sandön, Junkön, Kluntarna, Småskär, Brändöskär och Hindersön.

Det finns önskemål från boende, besökare och verksamhetsutövare i skärgården om turbåtstrafik som möjliggör dagsturer till olika öar och att skärgården blir tillgänglig under en längre period. Det finns även önskemål att turbåtstrafiken utökas till att angöra öarna Rödkallen, Altappen och Gråsjälören, vilket turbåtstrafiken i nuläget inte gör. En förutsättning för att turbåtarna ska kunna angöra fler öar än idag är att nya bryggor anläggs.

Förfallstrafiken ger tillgänglighet för skärgårdsboende under den tid då isen varken bär eller brister. För närvarande utreds förfallstrafikens framtid då entreprenör saknas.

Pendelbåtstrafik inrättades i syfte att göra det möjligt att arbetspendla från skärgården. Prioriterade resenärer var de som bor och är folkbokförda i skärgården. Uppföljning av täckningen för pendelbåtstrafik visar på att detta inte fungerar fullt ut. Behov finns därför att utreda om en omfördelning av resurser för pendelbåtstrafik och turbåtstrafik ger större effekter på tillgängligheten.

Huvudfarlederna sköts av Sjöfartsverket medan kommunen sköter de övriga farlederna samt leder till vissa hamnar. En del farleder sköts av enskilda farledsföreningar. Farleder ska markeras med prickar och/eller enslinjer. Data för utprickning ska levereras till Transportstyrelsen.

Luleå Hamn ansvarar för Sandöleden till och med Sandskär. Från Sandskär och utåt är det Sjöfartsverket som ansvarar för farleden för handelstrafik.

Landhöjningen, isens rörelser och propellerrörelser vid turbåtsangöring gör att farleder och inlopp till hamnar återkommande måste muddras. Muddringar kräver tillstånd enligt Miljöbalken och är i regel kostsamma.

Kommunen ger inget bidrag till farledsföreningar för underhåll eller muddring av farleder eller inlopp till privata hamnar som inte trafikeras av turbåtar.

Hindersöns Hembygdsförening har ett pågående arbete med en förstudie för muddring av farleden in till Norrisund.

Kommunen ansvarar för och ska säkerställa att tillräckligt djup finns till de hamnar som turbåtstrafiken angör. Det finns önskemål om muddring av farleden mellan Småskär och Mjoön för att minska rutten för turbåtstrafiken. Nuvarande rutt för turbåtstrafiken är tidsineffektiv, särskilt mellan Småskär och Brändöskär där flera andra öar måste rundas. Muddring av farleden mellan Småskär och Mjoön ger en effektivare rutt och förkortar sträckan med 7 km och ger en tidsbesparing på 20 minuter per väg.

Förutom utprickning av farlederna märks grund på fjärdarna ut. Landhöjningen ökar behovet av sådan utprickning. Utöver de grund som redan utprickas finns behov av ytterligare utprickningar av grund.

Utprickningen av farleder innebär ofta kortare resvägar och en säkrare färd. Kortare resvägar medför även positiv påverkan på miljön med minskad förbrukning av drivmedel.

Bilbro till Sandön

En bilbro över Tjuvholmssundet har efterfrågats för att dels göra Sandön mer tillgängligt för boende, dels för att Klubbviken ges förutsättningar att utvecklas. Luleå kommun har 2018 tagit fram en utredning av en bilbro till Sandön som beskriver tekniska krav och kostnadsuppskattningar samt konsekvenser på öns naturreservat och utpekade riksintresseområden, på vägnätet, parkeringsbehov, boende och bebyggelse.

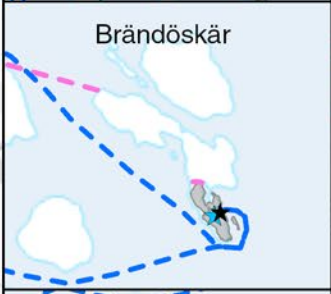
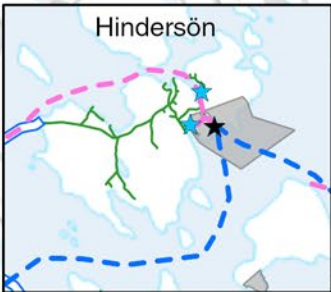
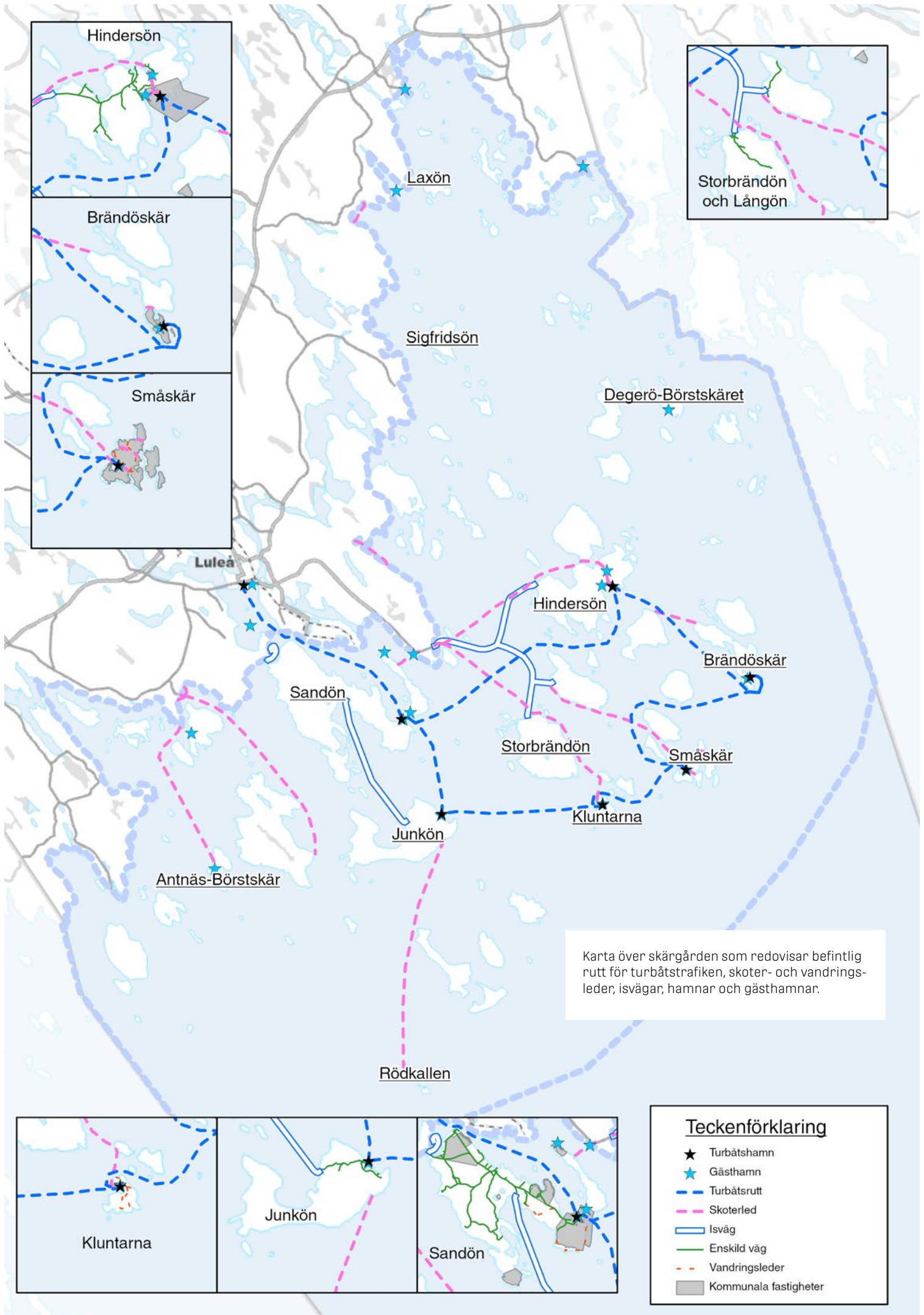
Luleå kommuns bedömning är i nuläget att en bro till Sandön innebär alltför stora samhällsekonomiska kostnader i förhållande till samhällsnyttan. En bro innebär inte bara höga investeringskostnader utan också ökade driftskostnader för kommunen. En broförbindelse bedöms också kunna bidra till att omvandla öns karaktär från ett sommarstugeområde till mer av ett ordinärt bostadsområde.

Vintervägar

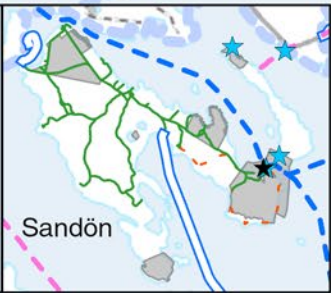
Skoterleder och isvägar ger förutsättningar för vinterturismen och ger lokalbefolkningen ökad möjlighet att nå utflyktsmål eller bostäder på öarna.

Idag finns ett fåtal skoterleder i skärgården och dess framtida underhåll är ovisst. Kommunen håller skoterled till de kommunala anläggningarna på Kluntarna, Småskär (delvis) och Brändöskär samt ger ett mindre stöd för skoterled till Hindersön och till Råneå (anslutning till Malmens väg). Kommunen ger bidrag till skoterföreningar men skoterföreningar saknas till stor del i skärgården. Bildandet av föreningar är i nuläget en förutsättning för att kommunen ska kunna ge bidrag och stötta till underhåll av skoterleder i skärgården, på liknande sätt som sker på fastlandet.

Isvägar plogas till ett flertal öar, totalt 35-40 kilometer isväg. Samtliga vägar och isvägar är enskilda vägar där respektive vägförening är ansvarig för underhåll, plogning och säkerhet. I nuläget ges kommunalt stöd för plogning av isväg till sex öar. Fyra av dessa får även statsbidrag.

Karta över skärgården som redovisar befintlig rutt för turbåtstrafiken, skoter- och vandringsleder, isvägar, hamnar och gästhamnar.

Teckenförklaring

- ★ Turbåtshamn
- ★ Gästhamn
- Turbåtsrutt
- Skoterled
- Isväg
- Enskild väg
- - - Vandringsleder
- Kommunala fastigheter

Luleå kommun, 971 85 Luleå
Tel: 0920-45 30 00. E-post: lulea.kommun@lulea.se